

najpre način sažimanja i sabiranja rasplinutog bivstvovanja, odnosno iskustvom provereno znanje, bitno različito od uobičajenog i proizvoljnog profanog mišljenja. Budući da je pojam svetog jedno od ključnih mesta celokupne Elijadove koncepcije u proučavanju istorije religije i kulture, autorov sintetički uvid u jogu u njenom najširem kulturološkom i antropološkom kontekstu bitno je određen i značajem koji ovaj pojam ima u čitavom Elijadovom naučnom opusu.

Pojam svetog u funkciji je Elijadovih nastojanja da vrio različite magijsko-religijske i kulturne fenomene dovede u neposrednu vezu. Potreba za ovladavanjem svetom i prevazilaženjem profanog izražena je kako u elementarnim oblicima magijske prakse i šamanizma, tako i u koncepciji joge kao posebnom obliku pojave svetog i ostvarenju hijerofanije. Kao sinonim za apsolutno oslobađanje od sveta, joga je način i podsticaj za traženje valstigog puta kroz mogućnost integracije pojedinačne sa univerzalnom kosmičkom svešću.

Međutim, za razliku od nekih drugih koncepcija, joga u središte stavlja čoveka i njegove psihičke mogućnosti, vezane za realnost specifičnog duhovnog iskustva. Paradoksi vezani za posebno stanje svesti u samadhiju, kao rezultat ove duhovne prakse, ogledaju se u navodnoj moći koju poseduju jogini da narastu do veličine kosmosa ili da se učine malim poput atoma. Međutim, u ovim neverovatnim tvrdnjama, van domašaja racionalne logike, nailazimo i na neoporne činjenice u čiju realnost, kako se smatra, imamo sve razloge da poverujemo, jer paradoksi nadbeskonačnog ukazuju, bar teorijski, na izuzetne mogućnosti ljudskog uma. U tom smislu je u samadhiji jogija, kao i u višoj matematici Banaha i Tarskog, podjednako izražena jedna od najfundamentalnijih ljudskih težnji. Kroz pojam svetog Elijade nam približava specifičnost joge kao načina čovekove praktične duhovne transcendencije. Najnovija saznanja matematičke logike potvrđuju ovu mogućnost i aktuelizuju značaj joge.

Iako spada u pionirske pokušaje otkrivanja fenomena joge, ova Elijadova knjiga predstavlja i danas sasvim pouzdan vodič za upoznavanje osnovnih tokova indijske duhovne tradicije u kontekstu njihove povezanosti sa jogom.

DR SVETISLAV STOJAKOV:
»MARKSISTIČKA OSNOVA
VASPITANJA I OBRAZOVANJA«,
NIRO »Misao«, Novi Sad, 1983.
Piše: Radovan Grandić

Knjiga »Marksistička osnova vaspitanja i obrazovanja« autora mnogobrojnih tekstova o marksističkom obrazovanju, dr Svetislava Stojankova, javlja se u vreme kada u našoj zemlji, posebno u vaspitno-obrazovnoj delatnosti, ulažemo značajne napore naučnog, stručnog i praktičnog karaktera da bismo reafirmisali ideološku i vaspitnu vrednost marksizma kao ideologije i nauke u tako osetljivoj i veoma značajnoj oblasti našeg razvika i življenja kao što je vaspitanje i obrazovanje mladog pokolenja.

Koristeći adekvatne izvore i svoje bogato iskustvo, autor u radu upozorava, upućuje i kritički analizira i procenjuje dosadašnja naša dostignuća u marksističkom zasnivanju i umeravanju vaspitanja i obrazovanja mladih i odraslih. Njegova rasprava zato, pored teorijskih vrednosti, ima i praktično značenje, podstičući misao vaspitača na otklanjanje onih dilema i nedostataka koji se u ovom složenom procesu prirodno javljaju. Kritički procenjujući nedostatke u obrazovanju nastavnika, u udžbeničkoj i priručnoj literaturi, dr Stojakov s razlogom utvrđuje da se te i slične slabosti ne mogu »uspešno prevazići bez uskladjivanja samih programa«, i da »marksističko obrazovanje

mora da bude usmereno na osposobljavanje ljudi da se bore za menjanje sveta u pravcu ostvarivanja socijalističke samoupravne koncepcije našeg društva...«. Autor, takođe, upozorava na značaj činjenice na koju se u praksi često zaboravlja, a ogleda se u neophodnosti da mladi i odrasli treba... na svakom stepenu stručnosti... da dobiju potrebnu celinu... u svom marksističkom obrazovanju i vaspitanju, a da oni... koji nastavljaju svoje obrazovanje... i u skladu s tim sadržaje izučavaju linearnom progresijom.« Njegova upozorenja na opasnost dogmatizacije i indoktrinacije u ovoj složenoj delatnosti našeg razvika valja imati u vidu u svakodnevnoj vaspitno-obrazovnoj delatnosti, posebno kada se misli na »nekritičko«, ali ponekad i kada se misli na kritizersko ili, s druge strane, na idealizovano predstavljanje društvene prakse, kao i na »apologetski odnos prema viziji i realnoj praksi socijalističkog samoupravnog društva.«

Knjiga sadrži četiri dela koji predstavljaju logički povezanu skladnu celinu. U okviru četiri dela nalazi se sedamnaest poglavlja.

Autor raspravu započinje razmatranjem pitanja marksističke zasnovanosti socijalističkog samoupravnog preobražaja vaspitanja i obrazovanja, gde ističe dva krucijalna pitanja od čijeg kontinuiranog i celovitog rešavanja zavisi razvijanje i formiranje ličnosti mnogobrojno obrazovane i vaspitane. Jedno od tih pitanja odnosi se na društveno-istorijske osnove preobražaja vaspitanja i obrazovanja, a drugo na marksističku zasnovanost načela socijalističkog samoupravnog preobražaja vaspitanja i obrazovanja. Stojakov ukazuje na to da se međusobna vaspitanja i obrazovanja ne izražavaju samo kao opredeljenje u idejnoj platformi mnogih naših zakonskih, partijskih i ustavnih dokumenata, već je to prisutno i u samoj društvenoj i vaspitnoj praksi. Polazeći od Marksovog stava da su promene u sistemu obrazovanja uslov za promene u društvu i obratno, ta zavisnost u našem samoupravnom socijalističkom preobražaju vaspitanja i obrazovanja mora polaziti od sledećih načela: samoupravno povezivanje vaspitanja i obrazovanja sa ostalim sferama udruženog rada; ta veza će se ostvarivati ukoliko se njihovi rezultati vrednuju putem slobodne razmene rada, prema njihovom doprinosu produktivnosti rada, društvenom i kulturnom napretku; marksistička zasnovanost vaspitanja i obrazovanja; osposobljavanje za rad i putem rada; obrazovanje i vaspitanje za samoupravljanje i putem samoupravljanja; koncepcija permanentnog obrazovanja; smanjivanje uticaja socijalnih i drugih nejednakosti u obrazovanju i vaspitanju; pripremanje mladih i za uključivanje u rad i za dalje permanentno obrazovanje. Ukazujući na značaj ovih načela u procesu socijalističkog samoupravnog preobražaja vaspitanja i obrazovanja, Stojakov istovremeno ističe neophodnost saradnje, dogovaranja i zajedništva svih republika i pokrajina, jer se ovaj preobražaj mora posmatrati kao jedinstven društveni i pedagoški, i to dugoročni proces.

Drugo poglavlje – »Marksistička utemeljenost cilja vaspitanja u socijalističkom samoupravnom društvu« – obuhvata sledeća pitanja: shvatanje čoveka i njegove generičke suštine; zašto je svestranost u središtu marksističkog određenja cilja vaspitanja; cilj vaspitanja u socijalističkom samoupravnom društvu. Klasični marksizma u razmatranju čoveka polaze od njegove generičke prirode i univerzalnosti ljudskog bića. Po Marksu, čovek je rodno biće, a njegovi univerzalnost kao rodno biće »posmatrali su u integralnom jedinstvu čoveka kao prirodnog bića, bića rada, bića potreba, čoveka kao svesnog, stvaralačkog i slobodnog bića, društveno-istorijskog i bića prakse« (str. 39). Čovek svoj odnos sa prirodom ostvaruje putem rada, a taj rad je u osnovi društveni rad kroz koji se ispoljava i društvenost kao bitno svojstvo čovekove univerzalnosti. Sa ovih stanovišta autor razmatra svestranost kao bitnu odrednicu cilja vaspitanja u samoupravnom socijalističkom društvu. Pri tome ističe značaj sadržaja i usmernosti cilja vaspitanja, kako za pedagošku teoriju, tako i za praksu vaspitnog rada. Takođe, ističe da se kod nas konkretizacija cilja vaspitanja svodi na ponavljanje onoga što je rečeno u društvenim dokumentima, bez odgovora na pitanje u čemu je doprinos i zadatak pojedinog tipa obrazovanja i njegovog programa u ostvarivanju određenog zadatka. Zato Stojakov predlaže da je bolje početi od opšteg cilja vaspitanja i sprovođiti njegovu konkretizaciju i

razradu u samoupravnom socijalističkom društvu. Služeći se, pri tom, interdisciplinarnim i multidisciplinarnim naučnim istraživanjima.

U okviru trećeg poglavlja – »Razvijanje marksističkog pogleda na svet – obaveza i odgovornost svih vaspitno-obrazovnih i društvenih činilaca« – obrađuju se sledeća pitanja: celovitost marksizma kao pogleda na svet; neka pitanja poimanja pogleda na svet; idejnost vaspitno-obrazovnog procesa i uloga škole u razvijanju marksističkog pogleda na svet; vanškolski društveni činioci u razvijanju marksističkog pogleda na svet. Polazeći od bitnih svojstava marksizma: celovitost, sintetičnost naučno, ideološko i revolucionarno-praktičnog učenja, autor ističe one teoretičare koji o marksizmu govore kao o celovitom pogledu na svet. Istovremeno, ističe kritičnost kao obeležje koje se najčešće prikazuje, ali i različito interpretira. Stajkov, takođe, ističe i nepreciznosti na koje se nailazi u literaturi i u dokumentima, u kojima se marksistički pogled na svet svodi samo na »naučni pogled na svet.« On kaže da »pogled na svet nije samo nekakav opšti, generalni čovekov odnos prema prirodi, društvu i sebi. Njegov sadržaj čine posebni i pojedinačni stavovi, koji su istovremeno osnova i sadržina vrednosti« (str. 71). Još jedna nepreciznost na koju Stojakov ukazuje jeste da se marksistički pogled na svet u našoj literaturi većinom posmatra kao sastavni deo cilja i zadataka i kao rezultat socijalističkog vaspitanja. Marksistički pogled na svet je bitna determinanta pri određivanju cilja vaspitanja, ali se ovaj pogled na svet javlja i kao globalni vaspitni cilj. Polazeći od pojmova koji dominiraju u njegovoj formulaciji, može se reći da je »marksistički pogled na svet... i pretpostavka i rezultat vaspitno-obrazovnog procesa, kao što je pretpostavka i rezultat čovekovog revolucionarnog odnosa prema svetu« (str. 73).

Kada je reč o pojmu idejnosti vaspitno-obrazovnog rada i ulozi škole u razvijanju marksističkog pogleda na svet, autor ukazuje na razliku i sličnost pojma idejnosti i pojma vaspitnosti. Ova dva pojma nemaju isti sadržaj, nisu istog značenja, zbog toga je neophodno isticati marksističku prirodu idejnosti, njenu socijalističku usmerenost koja se ostvaruje marksističkom zasnovanošću svih vaspitno-obrazovnih sadržaja i procesa. To znači da svaki nastavni sadržaj daje svoj doprinos formiranju pogleda na svet, jer se svaki od njih bavi segmentom proučavanja toga sveta. Škola kao vaspitno-obrazovna ustanova svoju vaspitnu funkciju ostvaruje celokupnom nastavnom i vannastavnom aktivnošću. Kada je reč o doprinosu predmeta marksizma, pa i socijalističkog samoupravljanja vaspitanju mladih, autor taj doprinos vidi ne samo u sadržajima, već i u metodama i metodskim postupcima koji imaju osnovu u marksističkoj metodi. Sve to doprinosi da se učenik u nastavnom procesu nalazi u subjekatskoj poziciji i da se kod njega budi radoznalost, težnja za sticanjem znanja, stvaralaštvo itd.

U četvrtom poglavlju – »Mesto i uloga posebnih marksističkih sadržaja u obrazovanju i vaspitanju mladih i odraslih« – Stojakov razmatra sledeća pitanja: marksističko obrazovanje i vaspitanje učenika i studenata; marksističko obrazovanje i vaspitanje odraslih; neka didaktičko-metodička pitanja marksističkog obrazovanja i vaspitanja mladih i odraslih. Smisao marksističkog obrazovanja i vaspitanja nije u tome da se marksizam »zna«, već da se mladi osposobe za kritičko razmišljanje, za stvaralaštvo, za rešavanje protivrečnosti sa kojima će živeti u društvenoj praksi. Autor, takođe, ukazuje na sadržaje koji se unose u predmet marksizma i socijalističkog samoupravljanja, pažnju posvećuje nastavnom kadru, literaturi, marksističkom obrazovanju odraslih. Na kraju raspravlja, polazeći od preduzetih mera za unapređivanje marksističkog obrazovanja mladih i odraslih, o pitanju kvaliteta, tj. o didaktičko-metodičkim problemima marksističkog obrazovanja.

Knjiga dr Svetislava Stojakova, pored navedenih poglavlja, sadrži dosta obimnu literaturu i u celini predstavlja dragocenu literaturu svima onima koji se pripremaju za vaspitno-obrazovni rad ne samo uže-stručnih i opšte-stručnih predmeta, već i predmeta opšteg obrazovanja, pošto je izgrađivanje marksističkog pogleda na svet zadatak vaspitanja i obrazovanja u celini.